

KOROŠKI SLOVENEK

Naroča se pod naslovom
„Koroški Slovenec“,
Klagenfurt, Viktringer-Ring 26/L.
Rokopisi se naj pošiljajo na naslov:
Pol. in gosp. društvo
Klagenfurt, Viktringer-Ring 26/L.

List
za politiko, gospodarstvo
in prosveto

Izhaja vsako sredo.

Štane četrtletno: K 10.000

Za Jugoslavijo
četrtletno: Din. 25.

Posamezna številka 1000 kron

Leto IV.

Dunaj, 31. decembra 1924.

Št. 53.

Južni Tirolci-Korošci.

Nam se Nemci naprej smejo, kadar se pritožujemo o šolstvu. Vse vkup ni res, in vse je samo panslavistična nekdanja, zdaj jugoslovanska agitacija. „Ranam se smeji, kdor ni bil nikoli tepez.“ Kaj je bilo našim Nemcem na tem, da se slovenski otroci niso učili materinega jezika, da se sploh niso naučili ničesar, da ne znajo pisati nobenega pisma, ne brati nobene knjige, ako se ne priuče materine besede sami po lastni pridnosti. V šoli se naša mladina uči le ošabnega obnašanja in lenobe.

Zdaj pa se Nemcem nekaj jasni, ko Lahi začenjajo kar grdo ponemčevati šole na Tirolskem. List „Landsmann“ se pritožuje: „Laški učitelji so napravili za nemške šole čitanko, v kateri se bere tole: Da se zatre ljubezen do domovine, posluževala se je Avstrija hudičevega sistema, prizadevala si je uropati tisto, kar vsak narod najbolj ljubi: lastni jezik, dobro vedoč, da ljudstvo, ki izgubi svoj jezik, izgubi svoje narodne lastnosti, ter postane „ein feiges Pack, aus dem man machen kann, was man will“ — postane breznačajna sodrga, s katero narediš, kar hočeš.“ Tako se Nemcem vrača. Že 50 let jemljejo koroškim Slovencem njihov jezik, tako se je ob meji napravila tista „nemškutarija“, s katero Nemci delajo, kar se jim poljubi. Ljudje, ki ne verujejo nič, ne poznajo nobene narodnosti, ne vedo nič, nimajo najmanj značaja.

List Landsmann pravi nadalje: „Laška vlada hoče zatreti vse nemške šole od Brennerja do Salurna“ — vi koroški Nemci ste zatrili slovensko šolstvo od Šmohorja od Grebinja. A za nami so vsekako Slovenci onstran mej, vas Nemce pa je Hitler hladnokrvno prepustil tujini, vas ki ste ponižno lizali do vojne vsak pruski pljunec.

Na nekem shodu je o teh dogodkih govoril pisatelj Innerkofler. Tožil je: „Italijanizirali so nemška imena“ — na Koroškem se ponemčujejo slovenska krajevna imena, na Tirolskem so „prepovedali nemški jezik v vseh uradih“ — na Koroškem uradi slovenske vloge zavračajo, ali naj poizkusi kdo v uradu slovensko govoriti, doživel bo nekaj!

Na Tirolskem: „Kmet, ki zna samo nemški, postane odvisen od občinskega uradnika ali tolmača“ — pri nas: Človek, ki ne zna dosti nemški, naj se le opravičuje pred nemškim uradnikom!

„Nemški uradniki, ki niso na južnem Tirolskem doma, so se odslovili“ — ali je bilo pri nas drugače? Samo da se v Celovcu odreka domovinska pravica na Koroškem celo domačinom, ako jih ne priproča Heimatdienst.

Innerkofler očita Lahom, da pravijo. „Nemcev je neznamna peščica, ki se mora z nami spojit, ali pa izginiti“ — pri nas je proglašal ravno tisto načelo deželni glavar, ko je dejal, da naj gredo ljudje čez mejo, ki jim tu ne ugaja. Lahi so določili, „da mora biti pouk v vseh razredih čez štiri leta laški, samo dve uri se bosta pustili za nemški pouk“. Kakor pri nas! „Tirolski duhovniki so se obrnili do papeža, in ta je dosegel, da se vsaj verski pouk deli v nemškem jeziku“. Kolikokrat ste Nemci na Koroškem pobirali po šolah slovenski katekizem! Duhovniki se vam niso podali, v največjem času nastavljate zato nemške duhovnike, in, kjer je nemški, slovenščine nezmožen duhovnik, tam sev nobenega verskega pouka več treba ni.

„Nemški učitelji se nadomeščajo z Italijani in dogaja se, da učitelj ne zna nemški, otrok pa ne laški, kar šolske oblasti nikakor ne vzemirja“ — ne tam, ne pri nas! Koliko je pri nas učiteljev na Slovenskem, ki ne znajo slovenski.

Vse polno jih je, ki nočejo znati; in učitelja, ki morebiti še zna nekoliko narečje, vendar ne moremo pripoznati kot zmožnega, da otroka uči govoriti in pisati. Po letu 1927. na Tirolskem ne bo več nobene srednje šole z nemškim učnim jezikom. Pri nas srednje šole sploh ni bilo nikoli, in ko so Slovenci na Štajerskem le zahtevali v Celju slovensko gimnazijo, bi bili Nemci skoraj že tedaj razgnali Avstrijo. „Nemški dijaki morajo na Tirolskem delati zrelostne izpite v laškem jeziku“ — mar jih naši delajo v slovenskem? In kako je bilo med vojno z zloglasnim Forsterjevim železniškim odlokom, ki je določeval, da morajo celo železničarji — prizadeti so bili Lahi in Slovenci — delati izkušnje samo v nemškem jeziku, z namenom, da se jih ne pusti v državno službo! Zdaj pa prijatelji Nemci tožijo, da je letos od 60 maturantov 51 padlo, ker niso znali dosti laški! Naj kedo pri nas izkusi maturirati, ki bi ne znal dosti nemški! Innerkofler je koncem svojega govora dejal: „Ali bo nemštvo v južni Tirolski res propadlo? Pomagati zamore le javno mnenje. Mi nismo stranka, narod smo! Kot narod, naj bo število se tako neznamno, imamo pravico do čestotja, do jezika. Ta pravica se nam krši, brezpravni smo, sila se nam dela, ko se nas zatirava! Vse kulturne narode prosimo, naj poslušneje ob našem obupnem krik.“ Mi Korošci se pa temu pozivu pridružujemo: Tudi naš narod prosi kruha že 50 let, vi Nemci pa nam dajete kamenje, bodite sami pravični proti nam, pa vam bodo tudi drugi rajši verjeli.

List stane od 1. januarja do 31. marca za:

Avstrijo 10.000 K
Jugoslavijo 25 D
Posamezna številka 1.000 K

PODLISTEK

Občinska seja.

„Ali smo?“ so vprašali župan na občinski seji in pogledal okoli sebe. „Kje je Glinik?“

Drug je pogledal drugega, a Glinika ni bilo. Končno se je oglašil tajnik: „Hlapec je bil pri njem, gospod župan. Ko je potrkal, je zavpil Glinik: „Jaz spim!“ No, si je mislil hlapec, ako sni, se mu ne more sporočiti nobene pošte. Zato ni tukaj, ta Glinik!“

„Taka neumnost,“ pravi župan in si posadi špeglje na nos. „Dukovec je poslal pismo, ta se je tudi zmuznil. Poslušajte (čita): Podpisani prosim, da je nakrat zbolel, zato se ne more seje udeležiti in prosim zato, da bi se ga oprostilo, zato, ker je zbolel. Udani Miha Kajl, po domače Dukovec. — Ta bi imel tudi po seji čas, postati bolan. No, zdaj pa smo. Torej — vi veste, da hočemo cesto, novo cesto od Vogličevega gozda, da privedemo les lahko do železnice.“

„Lahko do železnice,“ dejal je Košutnik, „bravo, to je ta prava.“

„Torej dobro! Zemljišče je Gozdarjevo. Zato je Gozdar na današnji seji prva točka.“

„Holt, ja,“ se je zarepenčil Gozdar, „jaz moram dati travnik, zato sem prva točka, tako rekoč glavna točka. In to me veseli in zato pravim: „Ja, jaz pustim travnik!“

„Prav je,“ omeni župan, „to je lepo od Gozdarja, da s to zadevo ni proti občinskemu blagru. Ali, možje, gospod okrajni glavar vidi tako rad soglasen sklep in zato moram vsakega vprašati. Kaj misli Toplič k cesti?“

„Jaz sem tako zanjo,“ pravi Toplič.

„Jaz tudi,“ zakriči Manej, „cesto moramo imeti!“

„Moramo imeti, bravo,“ potrdi Košutnik.

„No, in Pušnik?“

„Se razume,“ meni ta, „to je bilo vedno moje govorenje!“

„Kaj?“ se razburja Ruš, „ali nisem to precej rekel? Jaz in moj sosed in kolar, mi smo bili prvi!“

„No, potem je dobro,“ se je razveselil župan, „potem imamo itak soglasen sklep. Ali, možje, gospod okrajni glavar meni, da bi bila dolžnost občinskega zastopa, da malo premisli.“

„Malo premisli,“ mrmra Košutnik, „bravo, to sem si že dolgo mislil, da to ni prav, če se nič ne premisli.“

„Zdaj govorim jaz,“ pravi župan in udari po mizi. „Ker bi napravila cesta občini stroške — —“

„Je že res,“ je dejal Gozdar, „in jaz naj dam svoj travnik.“

„Tega ti mora občina odkupiti,“ meni župan, „in delavce moramo plačati in vsak kmet mora šoter dovažati, no, saj itak veste, da ni nič zastoj na svetu.“

Zdaj je vstal Pušnik in potipal s svojo palico župana po grbi. „In to rečem, cesta bo vsak dan več veljala, saj vemo, kako to gre.“

„Prav imaš, Pušnik,“ mu je pomagal Manej, „to je bilo vedno moje mnenje. Dalje traja, več velja! Tu ne smemo kar noter skočiti!“

„Kaj pomeni to?“ se je oglašil župan, „saj ste bili ravnokar vsi za cesto!“

„Vsi za cesto, bravo,“ je dejal Košutnik, „kaj se pravi to? Nova cesta, to je že dobro, a slabe čase mora človek tudi premisliti, ko je itak denarja tako malo.“

„Kaj?“ zakriči Ruš in postane rdeč kot kuhan rak, „ali nisem to vedno pravil?“

„Ne, tega nikoli nisi pravil,“ se brani župan.

„Mislil sem si pa to. Jaz in sosed in kolar, mi smo zadnji, da bi denar razsipali.“

„Se razume,“ pravi Pušnik in potipa zdaj Ruša s palico po grbi, „in, ali res moramo imeti novo cesto? Kaj Gozdar?“

„Je res, res, jaz ne dam svojega travnika za kaj takega, to mi niti v glavo ne pade.“

Župan izprazni svojo fajfco in vstane: „Torej — ali naj cesto gradimo ali ne?“

„Ne,“ zavpijejo vsi, „bogve zakaj?“

„Torej smo edini! Ceste ne bomo gradili — in to je slabo. A soglasen sklep imamo — in to je dobro! Možje, seja je končana!“

Žitni monopol.

Avstrija je pridelala žita leta 1923. 11,9 milijonov meterskih stotov, od tega pa oddala v promet le 5 milj. metr. stotov, drugo se je porabilo v gospodarstvu. Carina od 2 zlatih kron, kakor je predvideno v carinskem zakonu, da poljedelcem prednost, to žito prodati za 10 milj. zlatih kron dražje. Avstrija pa je uvozila v istem letu iz inozemstva 8.715.000 met. st. žita, za kar se mora plačati državi 17½ milj. zlatih kron carine. Obtežanje konsuma je na ta način mnogo večje kot dobiček poljedelcev v carini. To dejstvo, da je namreč Avstrija navezana na uvoz žita, zlasti na pšenico, je privedlo soc.-demokratsko stranko do boja proti carini in v novjšem času poizkusa do vpeljave žitnega monopola. Nastati bi moralo državno podjetje, ki bi imelo edino pravico, se pečati z uvozom žita in moka na ta način, da se uvozi blago carine prosto, a tuzemsko žito se odda podjetju po dražji ceni (2 zl. kroni), ki prodaja potem po nekakšni srednji ceni. Proti uvedbi monopola so nastopile vse meščanske stranke, zlasti agrarci, ne samo radi tega, ker stoji v ožji vezi z državnim socializmom, ampak tudi s poizkusi, ki jih črpajo iz konkretnih slučajev, kot Švice, kjer je vpeljan monopol. Monopolska uprava z dalekosežnim magacinom je namreč tako draga, da stane več kot prosti nakup na svetovnem trgu, a poleg tega spominja na slabe posledice, ki so se proizvajale med vojsko pri nas, ko je država z vso brezobzirnostjo kontrolirala ves pridelek žita in predpisala cene, ne ozirajoč se na lokalne razmere. Država ali monopolska uprava pa tudi ne more nastopati na svetovnem trgu z ono prosto roko kot posameznik in bi ne znala o pravem času izkoriščati konjunkturo, kar bi navidezne prednosti monopola spet upropastilo. Tudi uvozna carina ne pride docela v korist poljedelcem, ker morajo izdati precejšnji del v večjih plačilih in dražjih potrebščinah, edino država ima spet korist. Gospodarskemu interesu bi morda služile premije, ki bi se izplačale za v promet oddano žito, ker bi s tem producent bil neposredno zainteresiran.

POLITIČNI PREGLED

Deželni zbor se je sestal 22. t. m. k dvo-dnevnomu zadnjemu zasedanju v letošnjem letu. Četudi na dnevnem redu ni bilo posebnega, so bile vendar debate dolge in ostre. Razpravljati bi se imelo o proračunu, ali ker še finančni odbor s proučevanjem ni gotov, — gre se predvsem za način kritja visokega primanjkljaja — in ker še razmerje med zvezo in deželo glede deleža po zakonu o delitvi davkov ni razčiščeno — 6 milijard dobi menda dežela manj kakor je v proračunu —, se je dovolil dvo-mesečni proračunski provizorij do konca febru-aria. Socijaldemokrati so pred časom, ko je iskalo v naših krajih veliko rajhovcev delo in so kmete nadlegovali, predlagali, da se naprti občinam skrb za prenočišča potujočim brezposelnim, ki iščejo dela. Na eni strani bi bilo za nas dobro, da se iznebimo teh vagabundov, ki so sedaj že bolj redki, na drugi strani pa ne moremo dovoliti, da posega dežela v avtonomnost občin, jih komandira in jim nalaga nova davčna bremena, kakor pri prispevkih za plače učiteljstvu. Občine bodo zato same poskrbele, ako se potreba pokaže. Predlog je večina odklonila. Dalje se je protestiralo proti ustavitvi dela takozvanih Mallnitzwerke, ki bi preskrbovali Tursko železnico z električno silo. Zgradba je že do 2/5 gotova in bi stala dogotovitve še 3,7 milijonov švicarskih frankov. Deželni zbor protestira proti zapostavljanju Koroske po zvezi, ki je ustavila delo, ker se podjetje baje ne bo rentiralo. Ustavitev dela je tem bolj obsojati, ker vlada velika brezposelnost. Sklenilo se je tudi, opustiti mezdni davek pri moko in kruh proizvajajočih podjetjih, ako opusti zveza blagovno prometni davek na kruh in moko in ako bo ta opustitev znižala ceno kruha. Šolske kazni se zvišajo na 6000kratne prvotne postavke. Doslej smo imeli dve deželni vladi: deželno vlado z zvezno upravo in deželno vlado v svojem delokrogu. S 1. januarjem 1925 se obe deželni vladi združita v „Regierungsamt für Kärnten“. Vodja tega urada bo dosedanji celovški okrajni glavar Wolsegger. Več višjih

nam sovražnih uradnikov bo upokojenih in uprava se bo pocenila.

Avstrija. Vlada je sprejela predlog dr. Bauerja, naj se imenuje po novem šilingovem zakonu drobšč „groš“ in ne šiber. S 1. januarjem bomo računali tedaj s šilingi in groši. Beseda „groš“ se bo kmalu udomačila, ker smo imeli groše že nekdanj. — 22. december je bil za dunajsko vlado in policijo poln strahu. Komunistični list „Rote Fahne“ je z ozirom na zahteve in grožnje ob priliki zahtev po božičnih nagradah brezposelnih hujskal: K Božiču v Avstriji ne sme biti miru. Ven na ulice! Zbralo se je okrog 500 brezposelnih, ki so hoteli demonstrirati, a vlada je poskrbela za zadostno število policije: 5000 policistov je razganjalo demonstrante in izvedlo nekoliko aretacij. — Poroča se z Dunaja, da se morejo smatrati trgovska pogajanja z Jugoslavijo dejansko kot zaključena. Sporazum se je dosegel v splošnem delu veterinarne pogodbe, o paši ob meji in prometu. Pogajanja se po Novem letu nadaljujejo.

O odpuščanju državnih nameščencev čitamo v listu „Wirtschaftliche Nachrichten“ nastopno: Državna finančna uprava za leto 1925. se bo po izjavah novega ministra vodila z uporabo največje štedljivosti in previdnosti. Tudi dr. Ahrer stremi po nadaljnem zmanjšanju uradniškega aparata, toda skupno z upravno reformo. Do 4. oktobra tek. leta znaša število odslovljenega osebja od začetka sanacijskega dela 70.572. Povprečno se lahko sedaj računa z mesečnim odpustom 1000 državnih uradnikov, v resnici pa je število nekoliko večje, ker gre pri tem tisoču samo za odpravljene oz. vpokojene uradnike, h katerim se pridruži potem vsled prostovoljnega odstopa, bolezni in smrti še nadaljno tševilo. Novo sprejemanje v državno službo je slej ko prej zaprto. Skupno število državnih nameščencev v višji upravi je znašalo 4. oktobra t. l. 58.803 in v državnih obratih 118.157, torej skupno 174.960 napram 245.000 v oktobru 1922. Tekom dveh let se je torej stanje reduciralo za več nego četrtino.

Jugoslavija. Po povratku dr. Ninčiča iz Rima in Pariza se mnogo govori o protiboljševiški zvezi na Balkanu. Protiboljševiška zveza bi obsegala Jugoslavijo, Bolgarsko in Romunijo. Vsled tega obišče v najbližji bodočnosti bolgarski ministrski predsednik Cankov Beograd. Kot posledica tega se smatra tudi sklep ministrskega sveta, ki je sklenil razpust Hrvaške republikansko-seljačke stranke, ker stoji v zvezi s tretjo boljševiško kmečko niternacionalo, ki je hotela zanetiti komunistično vstajo v Jugoslaviji. Voditelji Radičeve stranke bodo zaprti in pridejo po zakonu o zaščiti države pred sodišče. Sklep ministrskega sveta se še ni začel izvajati, ker misli izstopiti iz stranke baje 21 poslancev, grozi ji tedaj razcep, najenostavnejša rešitev v takem slučaju. Ali je bil razpust HRSS pameten ukrep vlade, bo pokazala bodočnost.

Albanska vstaja. Dogodki v Albaniji so zagnjeni več ali manj v meglo, ker prilijajo poročila o dogodkih samo z ene strani, ki je sedanji albanski vladi sovražna. Boje vodi predvsem Ahmed beg Zogu, ki je pred Fan Noli jevo vlado pobegnil prej v Jugoslavijo. To je dalo povod, da se je albanska vlada razkoračila in poslala Društvu narodov protest proti vmešavanju Jugoslavije in proti podpiranju ustašev. Baje so bili zajeti jugoslovanski topovi in vojaki ter se je vstaja pripravila na jugoslov. ozemlju. Osebnost Italija razširja vesti proti Jugoslaviji, da prikrije svoje razdrapano notranje razmere in svojo soudeležbo. Da je pri nemirih udeležena tudi Italija sledi že iz tega, da krožijo v albanskih vodah italijanske vojne ladje. Jug. vlada je protestirala proti albanskemu protestu, da so obdolžitve neosnovane ter odredila zaprtje albansko-jugoslov. meje. Vsak človek, ki prekorači mejo, se razoroži in internira. Vstaši prodirajo uspešno ter se nahajajo tik pred Tirano, vlada je pobegnila. Z druge strani pa se zopet poroča, da so dosegle vladne čete zdatne uspehe. Vlada je odredila tudi mobilizacijo, ki menda ni preveč sijajno uspela. V Tirani obsoja vojno sodišče, dan na dan ugledne Albance, ki so osumljeni zveze z ustaši na smrt. Na smrt so v odsotnosti obsojeni tudi vsi pobegli ministri bivše vlade z predsednikom Ahmed begom na čelu.

Cankov pred padcem. Odpor proti bolgarski vladi Cankova je vedno večji. Demokrati in radikali zavzemajo vedno ostrejšo opozicijo proti Cankovu, tako da je pričakovati njegov padec. Akcijo proti vladi podpirajo tudi socijalni demokrati. — Komunisti so izvršili v Sofiji atentat proti državnemu pravniku Dunčevu, ki je bil smrtno nevarno ranjen.

Mussolini se umika! Dogodki zadnjih dni, zlasti pa odkritja o umoru duhovnika Minzoni-ja po fašistih, so tako zelo vplivali na Mussolini-ja, da je popolnoma nepričakovano predložil zbornici načrt izpremembe volivnega zakona. Mussolini predlaga v glavnem vzpostavitev prejšnjega demokratičnega volivnega reda. Mussolini hoče s tem načrtom omogočiti povratak demokratično-ustavnih razmer in upa, da opozicijo pridobi za pozitivno sodelovanje, obenem pa jo spravi s fašizmom. Med političnimi krogi je napravil nepričakovani korak Mussolini-ja velik vtis, prevladuje pa mnenje, da je to poslednje zvočenje fašizmu. Zbornica se je odgodila do 3. januarja. — Ostavko zborničnega podpredsednika, velikega preganjalca italijanskih Jugoslovčanov in požigalca Narodnega doma v Trstu, Giunte, je zbornica sprejela. Vsem tem fašistovskim nasilnikom bo kmalu odklenkalo.

DOMAČE NOVICE

Isto pravimo mi. „Freie Stimmen“ pišejo: Ko se je poslanec nemške Tirolske, dr. Tinzl, pri razpravi proračuna za uk v rimskem parlamentu dvignil obtožilni glas zoper neverjetno kulturno sramoto, katere je oni narod kriv, ki se ne more dosti hvaliti, da je zibel evropske kulture, se je v zbornici dvignil vihar ogorčenja. Seve, obdolženec ne sliši rad svojo obtožnico! Z vpitjem se ne spravijo zadeve s pozorišča, ki se tičejo nezlomljivih pravic človeštva — med katere spada materini jezik — in zadevajo resnico. Italijani vedno povdarjajo, da so pravični in vračajo danes Nemcem na Tirolskem le to, kar so imeli Italijani pod Avstrijo. Mi tudi nič drugega ne zahtevamo kakor ono pravičnost, o kateri Italijani vedno tako radi govore. Nič drugega kakor to pravičnost mi hočemo! In če Italijani to dajo, bo narod svobodno zadihal. — Kakor pri nas. Pa boljše bi napravili naši Nemci, ako bi začeli pometati prej pred svojim pragom, potem šele obtoževali druge.

Iz Zile. Ko smo drugi veseli, da je bila tako lepa jesen in lep začetek zime, se Zilani jezijo ker ni snega. V planinskih in gorskih krajih se pridelalo malo žita, da so ti kraji navezani na uvoz žita. Nakup žita omogočuje največ zima, ko se da zaslužiti pri vožnji lesa s planin. Letos pa zabranjuje vožnjo pomanjkanje snega. A Zilani si vedo pomagati. Les mora biti neglede na vreme do gotovega časa spodaj. Zato vozijo poleg hlodov tudi sneg s planin in ga natrosijo na pota, nekatere dele pa polijejo z vodo. Pa pravijo, da se to izplača. Gorjancem to nič ni novega, poljanci pa tega skoro ne moremo verjeti.

Smrt. Dne 20. decembra 1924 so pri Sv. Tomažu v Slov. goricah na Štajerskem pokopali Meškovega očeta. Bil je preko 85 let star in znan po svojem dobrem spominu. Čg. Mešku izrekamo naše sožalje!

Zdrav duh v zdravem telesu je velika dobrota. A mnogokrat je alkohol kriv, da že mlad človek izgubi oboje. Da se naša mladina pred tem obvaruje, naj čita list „Mladi junak“, ki se vsakomur pošlje — brezplačno — na ogled. „Mladi junak“, Ljubljana, Poljanski nasip 10.

Bistrica na Zili. Leto 1924 se bliža koncu. To leto je bilo za nas jako pomenljivo. Ogromen je bil načrt začetkom leta, ki se je skoro docela izpeljal. Predvsem smo bili v skrbeh, kdo bo naš novi župnik. Čg. župnik je pravi mož za našo faro. Kako lepo je pripravil sprejem zvonov ter poskrbel za deklamacije. Šest deklet je nastopilo tako krepko in neustrašeno, da smo se vsi čudili, kako morejo tako majhna dekleta tako brezhibno govoriti slovenski. Par dni po blagoslovljenju zvonov smo imeli skupno mašo za v vojni padle farane. Kar nas je prišlo domov, smo se zbrali in sklenjeno korakali v cerkev, istotako iz cerkve do Kandolfa,

kjer se je vnel jako živahen pogovor o naših vojnih doživljajih. Ob tej priliki se je sestavil odbor, ki bo poskrbel, da se postavi vsem padlim na pokopališču skupen dvojezični spomenik. Pred par tedni smo dokončali naš vodovod, ki je dobro izpadel. Veseli smo te koristne naprave, dasiravno nas bo stala okoli 100 milijonov. Tako smo izdali to leto za napeljavo elektrike od Drevelj nad 80 milijonov, za zvonove nad 70 milijonov, za novi most do cerkve 6 milijonov in za popravo planine ravno toliko. Delo vendar še ni končano.

Dvor in okolica. Dragi „Koroški Slovenec“! Pretekla bodo kmalu štiri leta odkar izhajaš, a iz Dvora si dobil v vseh teh dolgih letih trpljenja le en dopis. Čakal sem, da se oglasi kdo, pa zaman. Povedati Ti moram, da smo dobili spet nov veliki zvon, ki tehta blizu tisoč kil. Blagoslovili so ga dne 26. oktobra žg. dekan Fritz ob asistenci sosednih župnikov. Vsa čast pa gre odboru za požrtvovalnost, trud in delo in pa tudi pevskemu zboru pod spretnim vodstvom g. Kramerja za petje med dviganjem. Zvon je posvečen deželnemu patronu, sv. Jožefu. Družic je bilo nekaj čez 40. Da bi pel novi zvon slavo in čast Bogu!

Rinkole. (Razno.) V nedeljo 14. t. m. smo pokopali Orantovo mater v Strpni vasi, ki je bila pri svoji hčeri Lesjakinji. Rajna je bila pridna in verna žena, o čemur je pričal lepi pogreb. Na zadnji poti so jo nesle članice šmihelske bratovščine. Počivaj v miru, Tvoj vzgled pa naj živi med nami! — Z letošnjo letino nismo bili povsem zadovoljni; posebno toča nam je napravila mnogo škode. Zato so nam nekoliko popustili pri davkih: najbolj prizadeti je plačal 82.000 K manj, drugi pa sorazmerno. Na prizive se davčna oblast ni ozirala. — Električno napeljujejo iz Celovca, ki bo šla mimo naše vasi. Radi bi jo vpeljali tudi mi, pa ne moremo kopati „šac“, ker je zmrzlo. — Plodrovo posestvo je kupil Kolenikov Lojze iz Šmarjete nad Pliberkom.

DRUŠTVENI VESTNIK

Beseda našim diletantom.

Če bi ne mogli meriti kulture našega naroda po ničemur drugim, jo lahko sodimo po njegovi plemeniti zabavi, po gledaliških predstavah. Z mirno vestjo lahko trdimo, da je malo narodov v Evropi, katerega preprosto ljudstvo bi se toliko bavilo z dramatično umetnostjo kot ravno mi Slovenci.

Gotovo je izmed vseh zabav poleg petja in telovadbe ta zabava taka, da jo moramo priporočati vsestransko, in jo gojiti in podpirati z vsemi močmi. Ona uči ljudi lepega jezika, utrjuje jim spomin, blaži jim srca in brištri duha, vadi jih v nastopu in jim nudi splošno izobrazbo.

Strast predstavljati druge ljudi je stara, zato seza tudi zgodovina gledališča silno daleč nazaj. Imeli so ga že Grki, seveda na prostem in za silno množico ljudi, kjer so igrali svoje lepe drame po dnevu.

Pri Rimljanih je gledališče le malo napredovalo. Gledališče se je bilo razvilo iz cerkvenih obredov. Pozneje so upletali tudi posvetne prizore vmes, tako, da so morali spraviti te igre iz cerkve. Ustanovile so se posamezne družbe igralcev, ki so potovale iz kraja v kraj kot cigani in igrali igre burkastega značaja, ki niso služile lepoti in srčni vzgoji, ampak sirovosti. Le tu pa tam so igrali tudi kaj boljšega. Ščasoma so nastala stalna gledališča, ki so služila spočetka le redko čisti umetnosti. Bila je pač taka doba. Občinstvo je šlo gledat predstave, da se je nakrohotalo, igralci, ki so si izbrali ta poklic iz kruhoborstva, so skrbeli za krohot. Pravi namen gledališč je zmagal šele v zadnjem času. S stalnimi gledališči in resnim občinstvom se je dvignil tudi igralski stan, ki zahteva danes resnih in globoko izobraženih ljudi po poklicu.

Za razvoj dramatike je najvažnejša igra. Dobro žaloigre so pisali že Grki, dobre komedije so imeli tudi Rimljani. V početku srednjega veka se je pojavil Šekspir, ki je spisal igre trajne vrednosti. Pozneje se je pojavilo več dramatikov, ki so nam dali mnogo del: na Francoskem Molière, na Nemškem plodoviti,

ničvredni Hans Sachs in njegovi vrstniki, nato romantika z Goethejem, Schillerjem in drugimi, do današnjih dni, ko kraljujejo na odrih moderni pisatelji in pripravljajo pot drugim, še modernejšim strujam. Med Rusi se mnogo imenuje Leonid Andrejev, tudi Tolstoj, Gorki, Arcibašev, med Nemci je znan Schönherr, med Italcozi Maeterlinck in Pavl Claudel in drugi. Ilijani Roberto Bracco, Sem Benelli, med Francozi Maeterlinck in Pavl Claudel in drugi.

Z dramami so se razvijala tudi gledališča in igralci. Tehnika gledališč se je po eni strani poenostavila, po drugi pa dosegla svoj vrhunec. Igralci so se preklebali od neslane burke in srednjeveškega viteškega patosa do naravne igre, ki je najbolj prikladna.

Na kaj mora diletantski oder paziti? Prvič: na izbiro igre. Oder naj služi srčni izobrazbi in lepoti. Potem je treba tudi izbirati igre. Ne iger, ki nas uče sirovosti in pretepaštva in ki služijo samo enemu namenu: krohotu in solzam, ampak iger, ki predstavljajo cele ljudi, moramo imeti. Življenje mora veti z odra, ki govori: taki ne smemo biti, taki moramo biti — polega tega pa nas mora dvigniti predstava vsaj za hip iz vsakdanjosti v kraljestvo lepote.

Kadar izbiraš igro, pomisli tudi, ali imaš igralcev za igro; vsaj za glavne vloge moraš imeti dobre moči, da se prilegajo dotičnemu značaju. Če nimaš igralcev za težko igro, izberi si lažjo; bolje je dobro igrana lahka igra, kot slabo igrana težka igra. Dalje premisli, če imaš kulise za igro, če je oder dovolj velik. Še na nekaj moraš pomisliti, če imaš obleke. Ni treba vedno da imaš — posebno na deželi — popolnoma odgovarjajoče zgodovinske obleke, vendar moraš pomisliti, da rimskega patricija ali srednjeveškega viteza ne boš igral v fraku in s cilindrom. Bolje je, če igro opustiš, kot da postaviš kako pokveko na oder. Da je važna za uspeh igre tudi maska, je jasno, toda ta navadno ne dela veliko ovir.

Ko je igra končno izbrana in je določen režiser, ki mora dobro poznati oder in vedeti o igri in igranju več kot drugi igralci, je treba razdeliti vloge. Tu je treba posebno priporočati disciplino med igralci, da se popolnoma pokore režiserju, ki razdeli vsakemu svojo vlogo; le tako je mogoče z uspehom uprizarjati igre. Seveda mora poziti tudi režiser, da ne dela kravice. Pri tem se je treba ozirati samo na značaj, nadarjenost igralca in ne na osebne simpatije. Tu pa tam je seveda vpoštevanja vredna tudi igralčeva pridnost in volja. Igralci, ki se pehajo za mlade, velike in prikupne vloge, niso vredni, da se štejejo med igralce; oder ni zato tu, da bi se človek ponašal v lepi vlogi, ampak zato, da ustvari človeka, ki mu ga vloga predpisuje.

Ko so razdeljene vloge, se vrši bralna vaja, ki ima namen, da igralci znajo brati vlogo, da spoznajo igro, ki jim jo režiser razloži in da popravijo morebitne pogoške, da se potem pri skušnjah ne zamudijo s tem. Bralni vaji sledi aranžirana vaja, ki je tudi zelo važna: tu se določi vse, oriše se značaj, glas, določi se prihod, odhod, kje naj stoji ta ali oni meš igro in kako naj se vede, da ve igralec, kako se mu je treba naučiti vlogo.

Druge vaje se morajo vršiti redno, pazljivo in z resnostjo; ubogati je treba režiserja in redno prihajati k vajah ter se učiti besedilo. Kdor ne misli storiti tega, je bolje, da ne sprejme vloge. Skušnja, ki je zadnja pred predstavo, je glavna skušnja; tedaj mora že iti gladko kot pri predstavi; tu se ne popravlja nič več; dobro je, če nastopajo igralci že v oblekah in maskirani; kulise, predmeti, luč, vse naj bo isto kot na dan predstave.

Na dan predstave mora biti vsak pravočasno na svojem mestu, da se pripravi in da se izogne nepotrebnim nervoznostim, ki lahko škoduje igri. Paziti je treba na nadziralca (na deželi navadno opravlja to delo režiser), ki pošilja igralce pravočasno na oder. Pri predstavi je treba pokazati v polni meri, kar se je kdo naučil pri vajah.

Inserirajte v Koroškem Slovencu!

GOSPODARSKI VESTNIK

Cene žita in krme v prvi polovici decembra. Žito (prve številke z dunajskega, druge z celovškega in tretje z velikovškega trga): pšenica 4750—4850, 4800, 4500—4900, rž 4425 do 4475, 5000, 4300—4600, ječmen za pivovarne 5000—5600, —, 5500—6000, oves 3700—3800, 3600, 3200—3900, koruza —, 4200, 3200—3600, krompir 1900—2000, 1800, 1500—1600 K za kg. Krma: seno sladko 135—150.000, 80—95.000, —, kisló 80—85.000, 55—70.000, —, slama 72.500—75.000, 60.000, — K za metercent.

Cene živine (Dunaj—Celovec): voli 13.500 do 20.000, 14—18.000, biki 14—20.000, —, krave 13—17.000, 9—12.000, telice —, 12—14.000, klabasarice 7—13.000, —, teleta 23—25.000, 14—18.000, mesne svinje 20—26.000, 20.000 do 24.000, pitane svinje 27—30.000, — K za kg žive teže.

ZA NAŠO DECO

Sveti trije kralji.

Trije kralji, sveti kralji:
Gašper s konjem v zlati halji,
Miha s slonom v halji beli,
Boltežar pa na kameli
v Betlehem so jezdili
in pred hlev prijezdili.

Prvi se je ves zamaknil,
drugi k jaslin se pomaknil,
tretji pa je zadaj čakal,
da bi Jezus ne zaplakal,
ko bi videl tretjega,
Boltežaria črnega.

Sveti Jožef mu veva:
„Kralj, le stopi sredi hleva!
Saj ne bo se zasolzilo
Dete naše, Dete milo:
ne boji se črnih lic
črnih se boji dušic!“

Silvin Sardenko.

Pripovedka z Jezenskega vrha.

Ako potuješ čez Jezerski vrh, lahko opaziš na vrhu ob eni strani veliko jamo. Stari ljudje pripovedujejo o njej sledeče:

Na dan najdbe sv. Križa ne sme nihče orati. Živel pa je kmet, ki je prav ta dan ukazal svojemu hlapcu, naj napreže, češ, da bodo šli orat. Hlapec in dekla se dolgo branita, navsezadnje pa morata le ubogati in vsi trije se podajo na polje. Ko zorjejo prvo brazdo, zapazijo, da je rdečkasta. Dekla pravi: „Nič dobrega ne bo, nehajmo!“ Ali tudi hlapec ni hotel več nehati in je oral dalje. Ko zorjejo drugo brazdo, vidijo, da je čisto krvava. Dekla ni hotela več pomagati in je odšla domov. Gospodar in hlapec na sta orala še tretjo brazdo. Ko se dekla domov gredé ozre nazaj, sta bila ravnokar sredi njive. Tedaj na se vdere zemlja in gospodar, hlapec in voli so izginili v globočino. Še sedaj kmetje v Beli in daleč naokoli pripovedujejo to zgodbo in nikd. se ne uma več orati na ta nad. Zapisal S. St.

Zlate resnice.

Kjer pravega reda ni, je mrak in mraz doma.

Stori le, kar te pamet uči,
in ne porajtaj na druge ljudi.

Kjer stari delajo, mladi pa tobak
kadijo, tam pogosto boben ropoče.

Prebrisana glava pa pridne rokē
so boljše bogastvo kot zlate gorē.

Marljivost tudi slabo glavo izboljša.

A. M. Slomšek.

RAZNE VESTI

Drobne vesti. Pasji davek bo znašal na Dunaju prihodnje leto 100.000 K. Prijavljenih psov je 86.000. — Tridnevna gosta megla je stala London milijon funtov šterlingov. — Češki bankovci po 1 in 50 K z datumom 15. aprila (dubna) 1919 se vzamejo z 31. dec. 1924 iz prometa. — V Carrari so fašisti napadli in pretepli 4 novinarje, ki so poročali o štrajku delavcev v marmornih rudnikih. Štrajk, uprizorjen po fašistih, se ne razlikuje od drugih. — V Bernu je umrla 21letna medicinka na hudih želodčnih bolečinah. Ko so jo po smrti raztelesili, je skočil iz želodca živ gad. Kako je prišel v želodec, ni dognano. — V Ameriki je dosegel mraz v nekaterih krajih 35 stopinj pod ničlo: 29 oseb je zmrznilo, materialna škoda znaša nad 10 milijonov dolarjev. — Brezposelnih je bilo dne 20. t. m. na Koroškem 3246, v celi državi pa je število naraslo na 130.000. — V Rumuniji je bilo okrog 400 komunistov zaprtih, ker pripadajo tajni teroristični organizaciji. — Madžari so poslali bivši cesarici Ziti božično darilo v znesku 100.000 dolarjev. Pa ni slabo biti ekscesarica.

Vojvodinska nemška mladina. Novosadsko nemško glasilo je priobčilo v zadnjem času več člankov, ki tožijo nad npravnim propadanjem nemške mladine. Gostilna, plešišče in ulica so edina zbirališča mladine; dom, cerkev, šola postajajo tej mladini vedno bolj tuji. 13—14letne deklice že hodijo na plešišče in ponočujejo. Mnogo je nedelj, ko ni videži v cerkvi niti enega mladega fanta ali iz šole izostale deklice. Starši nimajo več nobene oblasti nad otroke. Poleg npravnosti nazaduje tudi umska obrazba mladega rodu, ki zna komaj zasilo čitati in pisati. Odpomoč je nujno potrebna. V to svrhu naj se po vseh občinah skličejo na posvetovanje duhovščina, učiteljstvo in očetje, da se sporazumejo o primernih ukrepih in skrbe za njihovo izvršitev.

Haarmann obsojen na smrt. Te dni se je v Hannoveru končal proces proti mnogokratnemu morilcu Haarmannu, ki je razkril strahotne moralne in socialne razmere velikih mest. Haarmann je tekom par let iz perverzih nagonov umoril neznano število mladih fantov — dokazanih mu je 24 umorov, a javnost sodi, da ima na vesti do 50 žrtev — njih telesa razkosal in znesel deloma v stranišče, deloma v reko Leino, deloma jih je v plinovi pečici sežgal, deloma pa meso prodajal! Kot zli duh mu je stal ob strani „prijatelj“ Grans, ki je prejemal od njega obleko umorjenih žrtev in jo prodajal. Haarmann je bil ves čas pod policijskim nadzorstvom, obenem pa njen konfident! Kot tak je imel prost dostop na kolodvor, kjer je lovil svoje žrtve in jih zvaljal na svoj dom. Proti Haarmannu je bilo vloženih mnogo ovadb, a policija ga je kot konfidenta ščitila. Šele tedaj, ko je prišla Haarmannova krivda v nekem slučaju nepobitno na dan, so ga zaprli. Proces

Opice — vojaki. V zadnjih bojih na Kitajskem so nastopili kaj čudni vojščaki. Kitajci so izurili in poslali na bojišče proti sovražniku tudi — opice! Opice so hude in nevarne sovražnik. Res je, da je za njihovo vojaško izobrazbo potrebno mnogo časa in truda, toda ko so enkrat izumjene, se bore pač kot same ... živati. Urijo jih tako, da jih razdele v več skupin, katerih ene predstavljajo sovražnika. Da znajo razlikovati sovražnika od svojih, jih prebarvajo z različnimi barvami. Predvsem so take opice izurjene v trganju sovražnikovih zastav. Ako hoče napasti vojskovodja sovražnika, izbere v istvrho akkih 20 bojnih opic, ki naj predvsem zbegajo nasprotnika. Te živali puste par dni stradati, da postanejo divje in naravnost krvoločne. Ponoči, malo pred napadom, jih namažejo z barvami, ki se ponoči svetijo, in izpuste na svražnika. Z besnimi krikli „va-va“ planejo potem opice nad nasprotno vrsto in iščejo zastav, da bi jih ugrabile in prinesle nazaj kot bojne trofeje. Pri tem skačejo kot satani med prestrašenimi vojščaki, brcajo in grizejo okoli sebe, da vse beži od njih. Jój onemu, ki ga dobe v svoje šape! Opica ima izredno mišičaste tace, ki razvijajo silno moč. Kogar se okleneje, je po njem, posebno ker mu strašno zobovje naravnost odgrizne glavo. Sovražnik je ves zbeگان, in ta trenutek porabi vojskovodja, da napade nasprotnika v splošni zmedi.

je vzbujal po vsem svetu ogromno zgledovanje. V Hannoveru samem je bilo razburjenje silno in bilo se je bati napada na Haarmanna. Zdravniki so izrekli, da je Haarmann moralno in intelektualno manj vreden, vendar za svoja dejanja odgovoren. Haarmann je bil že parkrat v norišnici in je epileptik. Sodišče ga je zaradi 24 umorov obsodilo na smrt. Istotako je obsojen na smrt njegov tovariš Grans. Obtoženca sta razsodbo mirno poslušala. Haarmann je potem vstal in izjavil, da sprejema rozsodbo brez vsakega pridržka. Zagovornik ga je skušal pregovoriti, da to izjavo prekliče, a Haarmann je rekel: „Na to sem že dolgo mislil, rozsodbo sprejemam“. S tem je Haarmannova usoda zapечатena. Grans je prijavil predlog za pomilostjenje.

NAŠE KNJIGE

Naročajte slovenske časopise!

Nedavno je „Koroški Slovenec“ v toplih besedah priporočal, naj si nabavimo dobre knjige in časopise. To res ni zavržen denar. Kar smo kje brali, bodisi dobro misel ali nasvet, ki nam kaže pot do prave sreče, je več vreden kakor to, kar stane dotična knjiga ali časopis. Onim, ki so v zadregi in ne vedo, kaj in kje si naj naroče, podajamo tu zbirko dobrih časopisov:

Bogoljub. Nabožen list. Ljubljana, Poljanski nasip 10.

Glasnik Najsvetejših src. Ljubljana, Samostan oo. jezuitov.

Cvetje sv. Frančiška. Ljubljana, Frančiškanski samostan.

Slovenski misijoni. Ljubljana, Tabor 12. Slovenski misijoni naj bi bili v vsaki slovenski hiši, prav tako tudi ali Bogoljub ali Glasnik ali Cvetje.

Mladika. Prevalje. Družba sv. Mohorja.

Dom in svet. Ljubljana, Jugoslov. tiskarna. Mladika in Dom in svet sta družinska lista: Mladika je dober in primeren za vse, Dom in svet pa za bolj izobražene kroge.

Prerod. Ljubljana, Poljanski nasip 10. Kakor ime pove, hoče preroditi in osrečiti naše ljudstvo. Isto hočejo doseči pri otrocih.

Mladi junaki. Ljubljana, Poljanski nasip 10.

Odmev iz Afrike. Misijonski list. Salzburg. Dreifaltigkeitgasse 19. Ima prilogo za otroke, ki se pa dobi tudi posebej in se glasi „Zamorček“.

Vrtec s prilogo Angelček, ki se dobi tudi sam zase. Ljubljana, Sv. Petra cesta 80.

Zvonček. List s podobami za slovensko mladino. Ljubljana, Učiteljska tiskarna.

Naš dom. Maribor, Aleksandrova c. 6. **Mladost.** Za mladeniče. Ljubljana, Jugosl. tiskarna.

Vigred. Za mladenke. Ljubljana, Ljudski dom.

Čolnič. Gorica, Riva Piazzuta. Zadržna tiskarna.

Čas. Znanstven list, Ljubljana. Leonova družba.

Socialna misel. Ljubljana, Jugosl. tiskarna. Se peča z znansvenimi vprašanji.

Vzajemnost. Ljubljana, Poljanski nasip 10. Stanovski list za duhovnike. Istotako.

Slovenski čebelar. Ljubljana, Jugosl. tiskarna.

Cerkveni glasbenik. Ljubljana, Jugoslov. tiskarna.

Kmetovalec. Ljubljana, Kmetijska družba.

Gruda. Kmetijski list. Ljubljana, Koldvorska ul. 7.

Novi rod. List za mladino. Trieste, San Giovanni, Casella postale.

Ženski svet. Ljubljana, Karlovska cesta 20/1.

Lovec. List za lov in ribarstvo. Ljubljana. Izdaja Slovensko lovsko društvo.

Pri naročanju zadostuje, da se piše dopisnica in navede natančen lastni naslov. Mesečni zvezki naj se zbirajo, shranjujejo ter se ob koncu leta če ne močno pa vsaj nalahno dajo vezati, tako bo nastala zakladnica, iz katere bodo zajemali dobre nauke in blažilne misli še prihodnji časi.

Za tiskovni sklad so darovali:

Pristen koroški Slovenec sv. Božiču 500.000; Kajžnik Josef, Svatne, 10.000; Warmut Anton, Lunarče, 54.000; neimenovana v Borovljah 50.000 K. Sokolsko društvo Mežica nabralo pri proslavi Ujedinjenja 308,25; Orožen Fran, lekarnar, Ptuj, 200 dinarjev. Darovalcem najlepša hvala!

Listnica uredništva.

Rutarjev Jur. Dopis ni umesten.

Listnica upravnništva.

Strumica, Macedonija. Smo načelno proti takim oglasom.

Vabilo

na igro

Junaške Blejke

ki jo uprizoni izobraževalno društvo „Trta“ v Zitari vasi na god Sv. Treh kraljev, dne 6. januarja 1925 v Društvenem domu.

Začetek ob pol štirih popoldne. Vstopnina: sedeži 5000, stojiščan 3000 K.

Člani, ki imajo za leto 1925 članrino že plačano, imajo prost vstop. Čisti dobiček se porabi za cerkvene potrebščine župne cerkve.

Obilne udeležbe pričakuje odbor.

152

Prodajam ali zamenjam

hišo

v Dravogradu šte. 63, Jugoslavija. Obračati se je na naslov: Eg. Lappan, Železna Kapla-Eisenkappel

Tovarniška zaloga usnja

Julijus Blass

Celovec, Novi trg šte. 4

ima v zalogi vse kožne izdelke ter kupuje in prevzema v delo sirove kože.

Zahvala.

Vsem sorodnikom in znancem ki so spremili k večnemu počitku našega preljubega očeta, gospoda

Josipa Lužnika

p. d. Trošta v Apačah,

se najsrčneje zahvalujema. Lepa hvala čg. župniku Božiču za tolažilne besede na grobu in domačim pevcem za lepo ubrano pelje. Srčna hvala tudi vsem, ki so rajnega obiskali v njegovi dolgi in mučni bolezni v celovski bolnici.

Apače-Galicija, dne 20. decembra 1924.

Terezija Lužnik, žena. **Jožef in Jakob Lužnik,** sina.

Katarina Korenjak, hčerka.

151